

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

10
2023

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti

08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil **IQTISODIYOT** va **TARAQQIYOT**

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Qo'ng'irotboy Avezimbetovich

Elektron nashr. 1048 sahifa, 30-oktyabr, 2023-yil.

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Salimov Oqil Umriqov, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Toshkulov Abduqodir Hamidovich, i.f.d., prof., TDU rektori
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Sharipov Qo'ng'irotboy Avazimbetovich, t.f.d., prof., TDIU rektori
Oblamuradov Narzulla Naimovich, i.f.n., dotsent
Djumaniyazov Maqsud Allanazarovich, Qoraqalpog'iston Respublikasi Tabiat resurslari qo'mitasi raisi
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Eshov Mansur Po'latovich, i.f.d., prof., TDIU Akademik faoliyat bo'yicha prorektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Maqsud Abdullayevich, p.f.d., prof., TDIU Moliya-iqtisod ishlari bo'yicha prorektori
Karimov Norboy G'aniyevich, i.f.d., prof., TDIU huzuridagi PKQTMO tarmoq markazi direktori
Hakimov Nazar Hakimovich, f.f.d. TDIU profesor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU Marketing kafedrasini professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., prof., Atrof-muhit va tabiatni muhofaza qilish texnologiyalari ilmiy-tadqiqot instituti
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna SamDu IS instituti professori
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., Toshkent arxitektura-qurilish universiteti katta o'qituvchisi
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Nomozova Qumri isoyevna Geologiya fanlari universiteti "Iqtisodiy geologiya" kafedrasini dotsenti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU Ilmiy tadqiqotlar va innovatsiyalar departamenti rahbari
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU huzuridagi PKQTUMOTMXHB mutaxassis

Ekspertlar kengashi:

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Imomqulov To'liq Burxonovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Qishloq xo'jaligida innovatsion xizmatlar infratuzilmasini rivojlantirishning nazariy asoslari.....	8
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich , professor, Zaynutdinova Umida Djalalovna , dotsent	
O'zbekiston-Turkiya do'stligi azaliy qadryatlarimiz zaminida yashab kelmoqda.....	13
O'sman Mesten , Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya-O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari	
O'zbekistonda turizm sohasining rivojlanishini davlat tomonidan	
qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish.....	15
Akkulov Abdulaziz Uralboyevich , mustaqil tadqiqotchi	
O'zbekiston Respublikasini "Yashil" iqtisodiyotga o'tish istiqbollari. Muammolar va yechimlar.....	19
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li , doktorant	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda "Yashil" iqtisodiyotning o'rni.....	26
Sevara Yaxshimuratova Rustam qizi , assistent-o'qituvchi	
Sanoat barqarorligini ta'minlashda yashil energetikaning o'ziga xos xususiyatlari.....	29
Kadirov Abdumalik Matkarimovich	
Republikamizda "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishda agroxizmatlarni	
rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari.....	36
Mirzayev Q. J. , i.f.d., professor; Jonuzokov M. K. , assistent o'qituvchi	
"Yashil" obligatsiyalarni muomalaga chiqarishning nazariy va amaliy jihatlar.....	40
E. I. Nosirov , i.f.n., dotsent	
Turizm sohasidagi loyihalarni kreditlash amaliyotini takomillashtirish.....	46
Matkabulova Dilorom Xalilullayevna , PhD	
Koreya Respublikasida yashil (eko) turizmning rivojlanish yo'nalishlari va muammolari.....	51
Islomova Dilrabo Salomovna , kafedra assistenti	
Moliyaviy menejment tizimini transformatsiyalashda raqamli marketing	
samaradorligini baholashning nazariy yondashuvlari.....	55
Sobirjonov Sanjar Sobirjonovich , PhD, dotsent	
Samarqand viloyati ekologik turizm salohiyatidan samarali	
foydalanish asosida ekoturizm klasterlarini shakllantirish.....	62
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi , i.f.b.f.d.; Axrorov Farxod Baxriddinovich , i. f. n.; Xo'jamov Bobur , tadqiqotchi	
Ichki turizmni rivojlantirishda davlatning o'rni.....	68
Dehqonov Burxon Rustamovich , tayanch doktorant	
O'zbekistonda turizm sohasini rivojlanishiga global trendlarning ta'siri.....	72
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich , i.f.d., professor	
Assessment of the Current State of the Market and Procedure For Lending	
to Subjects of Tourism Services of the Republic of Uzbekistan.....	79
Karimova Aziza Maxomadrizoyevna , PhD, docent; Maqsudov Orif Shakirovich , assistant	
Islomiy moliya instrumentlari (muzoraba va mushoraka) va ularni tijorat banklarida qo'llash.....	84
Madraximova Gulasal , dotsent; Safarova Nasiba , magistrant	
Mamlakatimizda "Yashil" iqtisodiyot asosida barqaror rivojlanishni ta'minlashning o'ziga xos jihatlar.....	90
Mustafaqulov Yangiboy Bo'riqulovich , Todjimamatova Mashhura Erkinovna ;	
Nurmatova Hilola A'zamovna ; Berdieva Aziza G'anisher qizi ; Egamberdieva Oydin Abror qizi	
Ways to Improve the Green Recovery in Uzbekistan by Investment and Trade.....	97
Nurbek Khalimjonov , assistant	
Evaluating the Path Towards Sustainable Tourism Development in the Republic of Uzbekistan.....	102
Khusniddin Egamnazarov	
Nexus Between Climate Change and Energy Consumption in Uzbekistan: A Time Series Analysis.....	106
Sarvar Mamasoliyev ; Shodiyor Toxirov	
O'zbekistonda mice turizmini barqaror rivojlanishida qulay infratuzilma.....	112
Xalimova F. N. , katta o'qituvchi	
Ichki turizmni rivojlantirishning ilg'or xorijiy tajribasi va uni	
O'zbekistonda qo'llashning iqtisodiy afzalliklari.....	115
Matkarimov Jahongir Shamuratovich , mustaqil tadqiqotchi	
Agroturizmni rivojlantirish orqali hududlarning barqaror rivojlantirish imkoniyatlari.....	122
Jo'rayeva Nargiza Abduvohidovna , kafedra dotsenti	
Turizm sektorida milliy hunarmandchilik mahsulotlarining rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	126
Xushnazarova Maxzuna Gulamdjanovna , kafedra assistenti	
Роль религиозного туризма в экономике Узбекистана.....	132
Рахимова Дилфуза Мирзакасимовна , преподаватель	
Turistik sanoatining investitsion jozibadorligini boshqarish va samaradorligini baholash.....	139
Sa'dullayeva Gulnoza Sodiq qizi , PhD	
Turizmga innovatsion texnologiyalarni joriy qilish shart sharoitlari.....	144
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li , doktorant	
O'zbekistonning "yashil iqtisodiy strategiyasi" va uni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari.....	147
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich , dotsent	
An Analysis of the Structure of Trade Between China and Uzbekistan.....	150
Cao Gang , PhD Candidate	

"Daka-Tex" MCHJ XKning marketing faoliyatining takomillashtirish.....	160
Musyeva Shoirazimovna , kafedra professori	
Mamlakat iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda oziq-ovqat xavfsizligining o'rni	164
Ibragimov G'ayrat Abduqulovich , PhD; Shukurova Nilufar Qahramonova , tadqiqotchi;	
Umirov Islombek Furkatovich , tadqiqotchi; Tojiqulov Samandar Orufjon o'g'li , tadqiqotchi	
MDH davlatlarida chorva va parandachilik o'sish dinamikasi	169
Abidov Abdujabbor Abduxamidovich , t. f.n., dotsent	
Tijorat banklarida foiz stavkaning likvidlikka ta'siri	179
Berdiyarov Baxriddin Tavasharovich , iqtisodiyot fanlari doktori, professor	
O'zbekiston moliya bozorini jahon moliya bozoriga integratsiyalashuvining dolzarb masalalari	186
Burxanov Aktam Usmanovich , i.f.d., prof.; Xudoyqulov Xurshid Xurramovich , i.f.d., prof.	
O'zbekiston Respublikasining Jahon savdo tashkilotiga a'zo bo'lishiga oid	191
Ruzibayev Jahongir Nodirovich	
O'zbekistonda ikkilamchi qimmatli qog'ozlar bozori hozirgi holati tahlili.....	194
Ro'ziqulov Abdimo'min Qussam o'g'li , mustaqil izlanuvchi	
Raqamli texnologiyalar orqali turizm industriyasini rivojlantirish usullari	200
R. P. Zarikeyev , mustaqil doktorant	
Korxona iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda inson resurslaridan foydalanish amaliyoti	206
Abdualimov Ashraf Qurbonaliyevich , doktorant	
Oliy ta'lim muassasalarida to'lov-kontrakt shakli mablag'lari bo'yicha xarajatlar	
va ular hisobining amaldagi holati	211
Abduljalilova Dilnoz Abdusattorovna , doktorant	
O'zbekistonda oziq-ovqat bozori nazariy tahlili.....	216
Abduraxmanova Zuxra Toxir qizi , doktorant	
Sug'urta munosabatlarini takomillashtirishning istiqbollari	221
Abduturapova Dildora Farxodjon qizi , doktorant	
Functions of Management in Education and Its Significance	231
Akhatova Shakhnoza Akram kizi , teacher	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini moliyalashtirishni yangicha	
usullarini o'rganishning ayrim dolzarb masalalari	235
Ametov Quvondik Mamatjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Yog'-moy sanoati korxonalari kapitali rentabelligini oshirish yo'nalishlari.....	238
Amirzoda Hamrayev , katta o'qituvchi	
Banklararo to'lov tizimini raqamli iqtisodiyotdagi rolini oshirish choralari	244
Amonov Alisher , o'qituvchi	
Baholash faoliyatini raqamlashtirish istiqbollari.....	248
Bobirjon Aktamov , katta o'qituvchi	
Marketing xizmati samaradorligini baholashda PEST tahlil usulining ahamiyati va qo'llash imkoniyatlari	253
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o'g'li , katta o'qituvchi	
Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining vujudga kelish zarurati, umumiy hisobotlarining tuzilishi	
va O'zbekistonning MHXSga o'tishida vujudga keladigan muammolar va ularni bartaraf etishning istiqbolli	
yo'nalishlari	259
Djurayeva Iroda Bahrom qizi , doktorant, o'qituvchi	
Samaradorlikni korxona iqtisodiyotida tutgan o'rni	265
Fayziyeva Nilufar Shuxrat qizi , PhD, katta o'qituvchi	
Avtomobil transporti korxonalarida amortizatsiya xarajatlari va uning hisobini takomillashtirish masalalari...	269
G'anibayev Ilxomjon Shokiraliyevich , doktorant	
Turistlar statistik hisobini olib borish bo'yicha xalqaro standartlar va tajribalar tahlili	275
Jumanova Zilola To'ychiyevna , doktorant	
Tijorat banklari ipotekali kreditlarining qaytuvchanlik holatini barqarorlashtirish choralari	280
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li , kafedra o'qituvchisi	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni	
amalga oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	284
M. Samiyeva , kafedra assisenti	
Assessment of the Economic Effectiveness of the Railway Transport System	288
Mannonov Shahruhmirza Abdurashidovich , independent researcher	
O'zbekistonda mikromoliya tashkilotlarining iqtisodiy faoliyat samaradorligini oshirish yo'llari.....	294
Nazarova Muslima Nazarovna , PhD, i.f.f.d., katta o'qituvchi	
Mamlakatimizda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlari.....	301
Odilov Dilshodjon Tulqinovich	
O'zbekistonda paxtachilik majmuasining iqtisodiy samaradorligini oshirish	307
Xoliqov Tolibjon Luptullaevich , kafedra assistenti	
Ta'lim tizimi boshqaruvida "time menejmenti" texnologiyalarini qo'llash.....	311
Radjabova Gavxar Umarovna , kafedra dotsenti	
Improving Trade Effectiveness Through Merchandising: Theory and Practice	316
Ravshan Aliyevich Allayorov , Associate Professor	
An'anaviy moliya tizimidagi yangi yondashuv va yechimlar.....	319
Abrorov Sirojiddin , PhD; Bunyod Usmonov , PhD	
Ijtimoiy fondlar va maqsadli jamg'armalar faoliyatini takomillashtirish	325
Samiyeva Gulnoza Toxirovna , PhD, i.f.f.d.	
Tikuv-trikotaj korxonalarining brend jozibadorligini marketing strategiyalari asosida oshirish.....	332
Sh. Sh. Ziyayeva , katta o'qituvchi	
Surxondaryo mintaqasining ekoturizm salohiyati nuqtayi nazaridan baholash	337
Soatov Yusuf Xo'jayor o'g'li , mustaqil tadqiqotchi	

Совершенствование учета неиспользованных основных средств в Республике Узбекистан.....	340
Усманов Фаррух Обитжонович , научный сотрудник кафедры	
An'anaviy moliya tizimining metodologik muammolari, shuningdek moliya tizimida yuz beruvchi inqirozlar va ziddiyatli vaziyatlarning yuzaga kelish sabablari	348
Xabibullayev Dadajon Ro'ziboyevich , stajor tadqiqotchi; Sindarov Fazliddin Kaxramonovich , kafedra assistenti	
Dehqon xo'jaliklarida mahsulot yetishtirish samaradorligini oshirishda tomorqa xizmati klasterlarini takomillashtirish	355
Xamrayeva Sayyora Nasimovna , kafedra professori; Ochilova Nargiza Akramovna , doktorant	
Transport xizmatlari bozorida marketing faoliyatini mexanizmlarini rivojlanishining asosiy tamoyillari	360
Nosirov Javlonbek Jamoliddin o'g'li , doktorant; Raxmatov Ziyodullo Nosirovich , dotsent	
BMT Barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida kambag'allikni qisqartirish va oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash masalalari.....	363
Yusupov M. S. , PhD	
Мировые финансовые центры точки роста экономики.....	369
Абдуллаев Анвар Фархадович , PhD., доцент кафедры	
XX asr jadid ma'rifatparvarlari Abdurahmon Toshkandiy va Abdulla Avloniy ijtimoiy qarashlaridagi umumiylik va xususiylik	375
Abrorxon Asatulloev Asatulloevich , PhD	
Математическое обоснование вычисления моды и медианы в статистике.....	379
Бердикулова Ирода Райимкуловна , старший преподаватель; Усманов Шахзод Шохрухович , студент	
Yirik soliq to'lovchi korxonalar faoliyatini rag'batlantirishda soliq ma'murchiligining istiqbollari.....	390
G'aniyev Shaxriddin Vohidovich , i. f. d., Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich , PhD	
Sog'lomlashtirish turizmi klasterlari faoliyatida innovatsion faoliyatni boshqarishning kross-innovatsiyalar asosidagi modeli	395
G'ofurov Azizbek Umarjonovich , mustaqil tadqiqotchi	
Tijorat banklari faoliyatidagi kredit risklarini boshqarishni takomillashtirish yullari.....	400
J. Y. Isakov , i. f. d., professor	
Mehnat bozorining raqamlashgan iqtisodiyotdagi statistik masalalari.....	405
A. Abduvohidov , i. f. d., professor	
Davlat oliy ta'lim tashkilotlarida xarajatlar hisobini yuritish.....	407
Karayev Payzillaxon Yusufxonovich , PhD	
Актуальная ситуация в сегменте теневой экономики в Республике Узбекистан	412
Кошанов Абдимурат , независимый исследователь	
O'zbekistonda moliyaviy hisob va hisobotni MHXSlariga transformatsiya qilishda asosiy vositalar hisobini tashkil etish masalalari	416
Qurbonova Shaxrinoz , doktorant	
Erkin iktisodiy hududlarda investitsion faollikni oshirish masalalari.....	420
Qilicheva Kamola Muzaffarovna , mustaqil tadqiqotchi	
Mahalliy byudjetlar xarajatlari ijrosining samaradorligini oshirish masalalari (Jizzax viloyati misolida).....	425
Mamayusupov Omonulla Matmatqulovich , erkin izlanuvchi	
Sug'urtada assistans xizmatlarini takomillashtirish	433
Maxmudov A. M.	
Цифровизация бухгалтерского учета.....	439
Мирсодиқова Дилобар Дилшод кизи , самостоятельный соискатель	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini rivojlantirishning moliyaviy mexanizmini takomillashtirish.....	445
Nasurova Kamola Ravshanovna , PhD	
Повышение эффективности депозитной политики в коммерческих банках.....	451
Нуриллаев Рахмат Ярашевич , к.с.х.н., доцент; Нуриллаев Шердил Жамолiddin угли , магистр	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari	456
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Uy-joy fondi boshqaruvini samarali tashkil etish	460
Berdiyeva Dilfuza Axatovna , PhD, dotsent	
Экономика знаний как высший ступень развития инновационной экономики	466
Хасанхонова Нодира Исметдиновна , PhD	
Kichik biznes subyektlarini samarali investitsiyalashning ilg'or xorijiy davlatlar tajribasi	471
Ruziyeva Dilobar Isomjonovna , iqtisod fanlari nomzodi	
Davlat-xususiy loyihalarining mazmun-mohiyati, ilmiy-nazariy asoslari	481
Suleymanov Farrux Raximjonovich , mustaqil izlanuvchi	
Комплексный анализ хозяйственно-экономической деятельности и устойчивости АО "Узавтосаноат"	487
Туйчиев Комилжон Лазизович , доцент кафедры	
Экономическая сущность и важность повышения эффективности производства каракулеводческой продукции.....	493
Тулкин Хайтмуродович Фармонов , профессор; Нуриллаев Жамолiddin Ярашевич , докторант	
O'zbekistonda tijorat banklari emission operatsiyalarining dolzarb masalalari	499
O'ktamova Nozima Narzulla qizi , PhD, kafedra dotsenti	
Инновационные методы энергосбережения как способ повышения конкурентоспособности предприятия.....	503
Хамдамова Гавхар Абсаматовна , к.э.н., профессор	
Hudud sug'oriladigan yerlarida suv resurslaridan foydalanish holati tahlili	508
Shoxujayeva Zebo Safoyevna , i. f. n., professor, katta ilmiy xodim	
Hududlarning moliyaviy-investitsion salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlari	513
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi , kafedra dotsenti i. f. d.	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikda xodimlar faoliyatining axborot tizimlarini samarali tashkil qilish.....	521
Yuldashev Furqat Nurilloevich , doktorant	

O'zbekistonda raqamli iqtisodiyoti sharoitida elektron biznesni rivojlantirish yo'llari	524
Boboqulov Sanjar Baxronkulovich , PhD; Akramov G'ayrat Otabek o'g'li , talaba	
An Analysis of Green Taxation and Its Effect on Economic Growth	530
Fayzieva Nargiza Rabimovna , PhD	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy jihatlarini	537
Qurbonov Jasurbek Pozilovich , kafedra dotsenti	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida turizm industriyasining rivojlanishi va istiqboli	540
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich , PhD, kafedra dotsenti	
O'zbekistonda energetika korxonalari faoliyatida korporativ	
boshqaruvining baholash usullarini tahlili	544
Abduraxmonova Zarina Muysinjonovna , mustaqil tadqiqotchi	
Markaziy Osiyo davlatlarida rekreatsiya turizmi	548
Shaymanova Nigora Yusupovna , doktorant	
Korxona investitsiyalari xususidagi ilmiy-nazariy yondashuvlar va qarashlar evolyutsiyasi.....	552
Eshqo'ziyev Oxunjon Oybek o'g'li , doktorant	
O'zbekiston sanoatining rivojlanish tendensiyalari, muammo va yechimlari.....	559
Shavqiyev Erkin , i. f. n.	
"Yashil iqtisodiyot"ga o'tish zaruriyati, dastaklari va uning o'ziga xos tamoyillari	565
Berdiyev Baxtiyor Sodiqovich , kafedra dotsenti	
Innovatsion faoliyatni rivojlantiruvchi omillar va ulardan samarali foydalanish yo'nalishlari	571
Ashurov Maxammadjon Sotvoldiyevich , i.f.n., kafedra dotsenti	
Ijtimoiy tarmoqlar analitikasi.....	576
S. Qulmatova , PhD, dotsent	
Analysing the Functioning of Enterprise Management in the Context of Institutional Reforms	581
Kurpayanidi Konstantin Ivanovich , Professor	
Qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishi samaradorligini baholash	586
Ruxsatova Rushana O'ktamovna , erkin tadqiqotchi	
Soliq tushumlarini prognozlashtirish modellarini qurishning klassik va intellektual usullari	593
Narmanov Ulug'bek Abdugapparovich , PhD; Maqsudov Azamat Maqsud o'g'li	
Kompaniyani samarali boshqarishda marketingning o'rni va uning tamoyillarini qo'llash istiqbollari.....	598
Usmonova Dilfuza Ilhomovna , kafedra dotsenti	
Экономическая безопасность и факторы влияющие на неё.....	602
Абдишукуров Шерзод Шавкат угли , научный сотрудник	
Oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy manbalari bo'yicha xarajatlar hisobi va uni takomillashtirish.....	608
Artikov Kurbonazar Amonovich , mustaqil ilmiy tadqiqotchi	
Innovatsion iqtisodiyot sharoitida inson kapitaliga yo'naltirilgan investitsiyalarning ahamiyati.....	614
Asamxodjaeva Shoir Shukurullaevna , katta o'qituvchi	
Перспективы развития инноваций и роль стартапов: зарубежный опыт, проблемы и решения.....	618
Ачилова Ширин Шавкат кизи , старший преподаватель	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarni kreditlashda garov ta'minotini takomillashtirish	622
Bazarova Nigora Ravshanovna , kafedra dotsenti	
Sug'urta tashkilotlari investitsiya faoliyatini boshqarish masalalari	627
Kenjayev Ilhom G'iyozovich , iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)	
Organizational Factors Influencing Leadership Styles and Procurement Outcomes	632
Saidakhmedov Islomjon Uligbekovich , Scientific researcher	
Tijorat banklari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari	637
Mirpulatova Luiza Mansurovna , doktorant	
Tijorat banklarining tadbirkorlik subyektlarini kreditlash metodologiyasining ekonometrik tahlillari.....	642
Norov Akmal Ruzimamatovich , DSc, kafedra professori	
Tijorat banklarida kreditlash amaliyotini takomillashtirish yo'llari	649
Norova Nozima Nabiyevena , katta o'qituvchi	
Hufiyona iqtisodiyotni qisqartirish orqali mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirish mexanizmlari.....	657
Pardayev Ilhomjon G'ulom o'g'li	
Jahondagi kuzatilayotgan globalashuv va tabiatdagi o'zgarishlar oqibatida kelib chiqayotgan turli xatarlardan	
himoya qilishda sug'urta tashkilotlari oldida turgan vazifalar ("O'zbekinvest" EISK AJ) misolida).....	661
Sayfulla Mirzoyev	
International Experiences on Restoration of Financial Stability Through Indicators	
in Commercial Banking Sector.....	666
Solijonova Muxlisa Azamatovna	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri.....	668
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Mamlakat iqtisodiyotini islom moliya instrumentlari orqali rivojlantirish istiqbollari.....	673
Xalikov Ulug'bek Rustamovich , PhD	
Sug'urta kompaniyalari va tijorat banklari integratsiyalashuv jarayonini zarurligi va ahamiyati.....	678
Xudoyberdiyeva Sadoqat Abdumannonova , mustaqil izlanuvchisi	
Qishloq xo'jaligi korxonalarini davlat tomonidan qo'llab quvvatlashning innovatsion menejment tamoyillari... ..	683
Shaniyazova Zamira Oralbayevna , PhD	
Тенденции развития жилищного строительства.....	688
Алиева Зилюла Маматвалиевна , доцент кафедры	
Tadbirkorlik subyektlarini moliyalashtirishning innovatsion usullari.....	692
Shakirova Nigora Axralovna , kafedra dotsenti v.b.	
Nodavlat notijorat tashkilotlari mablag'larining shakllanishi va nazorat qilinishi.....	698
Xusanov Nishonboy Abdusattarovich , filologiya fanlari doktori, professor	
Спиртные напитки - вред здоровью	702
Кариева Халима Икромжоновна , старший преподаватель кафедры	

Importance of Social Infrastructure Development in Rural Areas	706
Munisa Alimova	
Davlat xizmatida agile loyiha boshqaruvi texnologiyasidan foydalanish	709
Isafova Zebo Murodovna , f.f.n. (PhD), tadqiqotchi	
Korxonalar moliyaviy tahlilining ahamiyati	714
Karimov Eminjon Gapardjonovich , doktorant	
Рекреация как основа духовно-культурного возрождения нации и социально-экономического развития страны	716
Алимова Гузал Алишеровна , Доктор философии (PhD) по экономическим наукам	
Развитие тепличного плодовоовощеводства и создание в отрасли цепочки добавленной стоимости Республики Узбекистан	722
Дурманов Акмал Шаймарданович , PhD, доцент кафедры	
Oliy ta'lim muassasalarida ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirishning innovatsion usullari	734
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li , DSc, mustaqil izlanuvchi	
Роль виртуальных банков в развитии экономики Узбекистане	738
Каримов Нарбой Ганиевич , доктор экономических наук; Ниязметов Мансур Рустамович	
Xotin-qizlarni ish bilan ta'minlashga ko'maklashish imkoniyatlari	742
Xayitov Abdimannon Buxarovich , iqtisod fanlari nomzodi	
Maxsus iqtisodiy zonalar: mazmun-mohiyati, ulardagi investitsiya muhitini yaxshilash	748
Ja'sur Umirzoqov Artiqboy o'g'li , PhD, dotsent	
Современные тенденции формирования системы критериев рабочих мест в условиях экологизации экономики	754
Ходжаева Нодирахон Абдурашидовна , PhD, профессор	
Yangi O'zbekistonda xizmatlar sohasi – mamlakat taraqqiyotining drayveri	760
Yusupov Muxamadamin , kafedra dotsenti	
Oliy ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlarning zarurati	767
Anvar Bazarbayevich Gafurov , PhD (i.f.f.d)	
Kichik sanoat zonalaridagi korxonalar raqobatbardoshligini oshirish	774
Shodmonqulov Kamoliddin Murodillayevich , kafedra dotsenti v.b.	
Pensiya yoshining pensiya ta'minoti tizimiga ta'siri	778
Tursunov Jaxongir Pulatovich , DSc	
Tibbiy sug'urtada innovatsiyalar va IT-texnologiyalarning qo'llanilishi	784
Xalikulova Gulzada Tadjimuratovna , PhD, kafedra dotsenti	
Improvement of Scientific Methodological Bases of Innovative Management of Higher Education Institutions	789
Gafurova Dilshoda , PhD	
Leveraging Public-Private Partnerships for Strategic Investment Financing	793
Yakubova Samira , PhD	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida banklarning o'rni	797
Adilova Zohida Ikromjonovna	
Turistik resurslarning salohiyatdan samarali foydalanishning nazariy asoslari	801
Alimardonova Zebuniso Mamarajabovna , mustaqil izlanuvchi	
Respublikamizda qimmatli qog'ozlar bozorini raqamlashtirishning o'ziga xos jihatlari	805
Xojiyev Jaxongir Dushabayevich , kafedra dotsenti v.b.	
Исследование алюминиевого порошка как строительный материал	809
Шарипова Мадина Конгратбаевна , преподаватель	
Bank tizimi samaradorligini oshirishda chakana bank xizmatlarining o'rni	812
Raxmatov Temur Sotiboldiyevich , PhD	
Lizing faoliyatini kreditlashda anderraytingdan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	818
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Milliy moliya bozorini rivojlantirish xususidagi ilmiy-nazariy qarashlar	824
Burxanov A. U. , i.f.d., professor; Muratov Amir Timur ug'li , talaba	
Iqtisodiyotda yashil innovatsiyalarni joriy etishni konseptual asoslari	829
Ruzibayeva Nargiza Hakimovna , kafedra dotsenti	
Цифровизация страховых претензий является основным механизмом развития страховой отрасли	835
Узакова Камола Бехзодовна , ассистент кафедры	
O'zbekiston va MDH mamlakatlari soliq tizimining qiyosiy tahlili	839
Bobomurotova Manzura Panji qizi , mustaqil tadqiqotchi	
Soliq ma'muriyatchiligi tizimida samarali soliq nazoratini tashkil etish masalalari	845
Poyonov Bobir Bekmurod o'g'li , Bobomurotova Manzura Panji qizi , mustaqil tadqiqotchilar	
Banklarda aktivlar portfellarining zamonaviy holati	851
Murodova Mohigul Chori qizi , katta o'qituvchi	
Vaqtni boshqarish texnologiyasidan foydalangan holda talabalarining o'quv faoliyatida o'zini o'zi tashkil etishini rivojlantirish muammosini organishning nazariy asoslari	855
Otajonova Maftuna Sultonmurodovna , tayanch doktorant	
Kredit-modul tizimida talabalarining mustaqil ishini rejalashtirish va tashkil qilish	859
Ustadjalilova Xurshida Aliyevna , p. f. n.	
Erkin iqtisodiy hududlarga investitsiyalarni jalb etish innovatsion taraqqiyot omili sifatida	863
Sheraliyeva Saida Azatovna , katta o'qituvchi	
Paxta-to'qimachilik klasterlari mahsulotlari eksportini motivatsiyalash mexanizmi	868
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich , tayanch doktorant	
O'zbekiston Respublikasida soliq tavakkalchiligini boshqarishning hozirgi zamon muammolari	875
Abdusherozov Abdullo Baxtiyorovich , mustaqil izlanuvchi	

Modern Methods of Tax Control: Analysis, Problems and Solutions.....	879
Ergasheva Malikakhon , Independent researcher	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish mehnat bozorida bandlik darajasini oshirish omili sifatida.....	884
Amanov Otabek Amankulovich	
Tashqi savdo – statistik o'rganishning obyekti sifatida.....	888
Ergashev Mirjon Yorqin o'g'li , tayanch doktorant	
Nodavlat notijoart tashkilotlarida maqsadli tushumlarga doir ishchi schotlarni takomillashtirish.....	893
Ne'matov Oybek Ismatullayevich , PhD	
Kichik biznes subyektlarida marketing strategiyasini qo'llash va uni takomillashtirish.....	897
Saidaxmedova Nodira Iloxmovna , DsC	
Библиометрический анализ области знаний налогового администрирования.....	902
Bokhodir Isroilov , Doctor of Economics, Boburshokh Ibragimov , PhD	
Soliq qarzini undirish amaliyoti va uni tartibini takomillashtirish tahlili.....	909
Raximova Shaxlo Rajapboyevna , mustaqil tadqiqotchi	
Dorivor o'simliklarni yetishtirish va qayta ishlashda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning ahamiyati.....	915
Xo'jaqulova Nigora Rustamovna , PhD	
Davlat byudjeti daromadlarini shakllantirishda soliqlarning ta'sirini boshqarish.....	922
Maxmudov Anvarjon Maxmudovich , mustaqil izlanuvchi	
O'zbekistonda tijorat banklarining investitsion faoliyatining ekonometrik tahlili.....	930
Achilov Uyg'unjon Ulug'bekovich , dotsent	
Семья и ее роль в воспитании молодежи.....	935
Зайналов Жахонгир Расулович , профессор, Бердикулов Журабек , ассистент	
Don mahsulotlari korxonalarida ishlab chiqarish xarajatlarining boshqaruv hisobi, auditni qilishga oid tadqiqotlarga doir mulohazalar.....	938
Nosirov Ilhom Abbosovich , i.f.d., Abdilalimov Akmaljon Obidjanovich , mustaqil izlanuvchi	
Повышение эффективности маркетинговой деятельности издательско-полиграфических компаний..	943
Холмирзаева Феруза Абдуллаевна	
Совершенствование учета качества в предприятиях по хранению и переработке зерна.....	949
Холбеков Расул Олимович , доктор экономических наук, профессор	
Mamlakatimizda oziq-ovqat xavfsizligini ta'minlashning zamonaviy yo'nalishlari.....	956
Axmedova Nafisa Amriddin qizi	
Iste'molchilarga yo'naltirilgan marketing strategiyalarini takomillashtirish.....	962
Ruziyeva Shaxlo Raupovna	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda ichki auditni tashkil qilishning nazariy asoslari.....	968
Maxmudova Sharifa Elmurodovna , tayanch doktorant	
Tijorat banklarining chakana xizmatlari va ularga ta'sir etuvchi omillar.....	972
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna , PhD	
Xalqaro lizing munosabatlarini rivojlantirish va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda uning rolini oshirish.....	978
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Raqamli banklar faoliyatini tahlil qilish (Tinkoffbank misolida).....	983
Nabiyeva Feruza Odilovna , tayanch doktorant, Parpiyeva Ra'no Abdurasulovna	
Пути организации инновационных процессов в Узбекистане.....	988
Насиров Дилшод Фарходович	
Цифровизация банков: риски и стратегии управления финансовыми активами в цифровой эпохе.....	992
Кодиров Бобур Абдулбори угли , магистр	
Tijorat banklari depozit bazasini optimallashtirish masalalari.....	1000
Jumayev Muzaffar Mahmud o'g'li	
Tijorat banklari operatsion xarajatlarini optimallashtirishning ayrim jihatlarini.....	1005
Sayfullayev Sirojiddin Soli o'g'li	
Bank kapitali barqarorligini oshirishda iqtisodiy mexanizmlardan foydalanish holati.....	1010
Vasiyev Alisher Samiyevich	
O'zbekistonda fiskal va monetar siyosatni muvofiqlashtirish amaliyotining institutsional tahlili.....	1014
Hakimjon Hakimov	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklari kredit foiz stavkasini muvofiqlashtirish masalalari.....	1019
Umurzoqova Adiba Ochilovna	
Korxonalarining investitsiya faolligini ta'minlashda soliq rag'batlarining samaradorligini oshirish.....	1024
Ilyasova Barno Axmadovna , mustaqil tadqiqotchi	
Xitoy sug'urta bozorida onlayn sug'urta xizmatlar tahlili.....	1028
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich , Iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD)	
Ayrim rivojlanayotgan davlatlarda innovatsion bank xizmatlarining rivojlanish tendensiyalari.....	1033
Maxmudova Muxlisa Qodirjon qizi , PhD	
Soliq ma'muriyatchiligi faoliyati samaradorligini matematik simulyatsion modelashtirish.....	1041
Artikov Ne'matulla Abdusalamovich	

XITOIY SUG'URTA BOZORIDA ONLAYN SUG'URTA XIZMATLAR TAHLILI

Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich

Iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD), ISFT Instituti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Xitoy sug'urta bozorida sug'urta xizmatlarini onlayn sotilish jarayonlari va uning xalq uchun yuqori nafliligi hamda onlayn sotish kanallari va sug'urta texnologiyalarini takomillashuvi bilan bog'liq ma'lumotlar tahlili asosida O'zbekiston sug'urta bozorini takomillashtirish bilan bog'liq ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: sug'urta bozori, sug'urta texnologiyalari, sug'urta xizmatlari, onlayn sug'urta xizmatlari, sun'iy intellekt, axborot texnologiyalari, sug'urta mukofatlari, sug'urta mahsulotlari, katta ma'lumotlar, bulutli hisoblash, AI, blokcheyn.

Abstract: This article presents information related to improving the insurance market of Uzbekistan based on an analysis of the processes of online sales of insurance services in the Chinese insurance market and their high usefulness for the population, as well as improving online sales channels and insurance technologies.

Key words: insurance market, insurance technologies, insurance services, online insurance services, artificial intelligence, information technology, insurance premiums, insurance products, big data, cloud computing, blockchain.

Аннотация: В данной статье рассматривается совершенствование страхового рынка Узбекистана на основе анализа процессов онлайн-продаж страховых услуг на китайском страховом рынке и их высокой полезности для населения, а также совершенствования онлайн-каналов продаж и технологий страхования, предоставляется подробная информация.

Ключевые слова: страховой рынок, страховые технологии, страховые услуги, онлайн-сервисы страхования, искусственный интеллект, информационные технологии, страховые премии, страховые продукты, большие данные, облачные вычисления, искусственный интеллект, блокчейн.

KIRISH

Globalizatsiya jarayonlari mamlakatlardan barcha iqtisodiy sohalarda jadal rivojlanishni talab etmoqda. Jumladan sug'urta sohasida ham qaysi mamlakat axborot texnologiyalarini, sun'iy intellektini qo'llagan holda jozibadaor sug'urta bozorini shakllantirsa, o'sha sug'urta bozor dunyodagi asosiy sug'urta mukofatlarini yig'ish imkoniyatiga ega bo'lmoqda. Xitoy iqtisodiyotining rivojlanishi va xalqining moddiy ahvolining yaxshilanishi, jumladan, ixtiyoriy daromadning oshishi sug'urta sohasining barqaror o'sishiga ijobiy ta'sir etmoqda. Sug'urta xizmatlariga bo'lgan talabni qondirish uchun Xitoy kompaniyalari sug'urta qoplamalari turlarini va ko'lamini kengaytirmoqda. So'nggi yillarda Xitoyda sug'urta sohasiga yangi texnologiyalarni qo'llash uchun va sug'urta texnologiyalarini rivojlantirish uchun investisiyalar oqimi kengaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Xitoy sug'urta bozorini so'nggi 20 yil ichidagi takomillashuv jarayonlari tahlili mavjud bo'lgan ya'ni ushbu mavzuda ilmiy tadqiqotlar olib borgan quyidagi xorijiy olimlarni maqola va ilmiy ishlarini ko'rishimiz mumkin. Y. A. Spletuxov, Y. S. Alekseyeva, Jinlong, G. Jingjing, Zh. Lianzeng, Zh. Dayong, Junsheng, Zh. Jie lar tomonidan Xitoy sug'urta sohasini takomillashuviga oid bir qancha maqola va hisobotlar hamda bu boradagi ilmiy ishlarni tahlil qildik.

TAHLIL VA NATIJALAR:

Xitoyning sug'urta sohasi so'nggi yillarda jadal rivojlanishni boshdan kechirmoqda. 2022-yilda Xitoy sug'urta kompaniyalarining mukofot daromadi qariyb 4,7 trillion yuanni tashkil etdi, bu yetti yil avvalgidan qariyb uch barobar ko'pdir. Xitoyning sug'urta mahsulotlarini sug'urta loyihasi asosida mulk sug'urtasi va shaxsiy

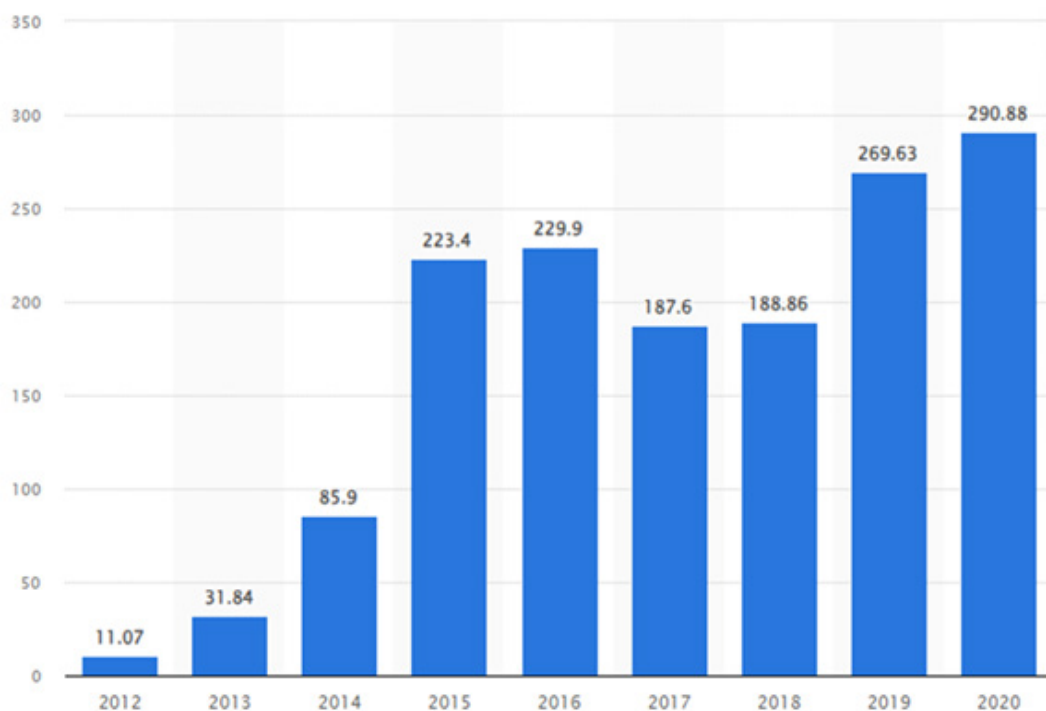

sug'urtaga bo'lish mumkin. Bundan tashqari, shaxsiy sug'urta hayot sug'urtasi, sog'liq sug'urtasi va baxtsiz hodisalardan sug'urtalashni o'z ichiga oladi. Hayotni sug'urtalash mukofot daromadlarining eng katta qismini tashkil etgan bo'lsa-da, sug'urta kompaniyalarining to'lovlari mulkni sug'urtalash uchun yuqori ko'rsatkichni tashkil etadi¹.

Xitoy sug'urta bozori professional ishtirokchilari ichida mahalliy kompaniyalar ustunlik qilgan, chunki chet ellik raqobatchilar bozorga kirishda ikkita asosiy to'siqlarga duch kelishgan. Birinchidan, xorijiy sug'urtachilar Xitoyning tartibga soluvchi organi, Xitoy bank va sug'urtani tartibga solish komissiyasidan (CBIRC) sug'urta lisenziyasi va biznes ochish ruxsatini olish orqali byurokratik to'siqlarni yengib o'tishlari kerak. Ikkinchidan, sug'urta kompaniyalari butun mamlakat bo'ylab savdo kanallarini yaratish orqali bozordagi ishtirokini rivojlantirishlari kerak. Iste'molchilar bilan bog'lanishning ko'plab usullari orasida M&A, butunlay chet elga tegishli korxonani tashkil etish yoki Xitoylik hamkor bilan qo'shma korxona faoliyatini tashkil etish orqali amalga oshirish mumkin. Hozircha xorijdagi sug'urta kompaniyalari Xitoyda sezilarli o'rin olish uchun kurashmoqda.

Sug'urta texnologiyalari Xitoyning sug'urta sektoridagi navbatdagi muhim rivojlanish omili bo'lib, so'nggi yillarda sezilarli o'sishni qayd etgan "moliyaviy texnologiyalar" sektori bilan bir qatorda jadal rivojlanmoqda. "Alibaba Ant Group" va "Tencent" kabi texnologiya gigantlari milliarddan ortiq iste'molchilarga moliyaviy xizmatlar ko'rsatadi va sug'urta mahsulotlari ushbu mahsulot portfelining bir qismi hisoblanadi. Sug'urtaning barcha asosiy turlari orasida onlayn sug'urta mukofotlarining qiymati oshmoqda va sezilarli darajada o'sish sur'atlariga ega.

Sug'urta texnologiyalari sug'urta xarajatlarini kamaytirib, iste'molchilar uchun kirish to'siqlarini ham yo'qotishga xizmat qiladi. Katta ma'lumotlar va sun'iy intellekt texnologiyasidan foydalangan holda, sug'urta provayderlari iste'molchilarning shaxsiy xavf-xatarlarini baholashga asoslangan shaxsiy sug'urta polislarini inson ishtirokisiz taklif qilishlari mumkin. Natijada, ular o'z mijozlariga ancha arzon narxlarda moslashtirilgan sug'urta xizmatlarini taklif qilish imkoniyatlarini paydo qilmoqda. Bunga qo'shimcha ravishda, mahsulotning raqamli tabiati aholining ancha keng ulushini qamrab oladi, chunki iste'molchilar sug'urta xizmatlaridan foydalanish uchun faqat internetga ulanishi kerak. Smartfonlarning yuqori kirib borishi bilan Xitoy sug'urta texnologiyalari orqali sug'urta sohasini kelajakdagi rivojlanishi uchun ideal maydon hisoblanadi².

1-rasm: Xitoy sug'urta bozorida onlayn sug'urta mukofotlar ko'rsatkichi³

2020-yilda Xitoyda onlayn sug'urta mukofoti daromadi taxminan 290 milliard yuanni tashkil etdi, bu o'tgan yilga nisbatan 80 milliard yuandan ko'proq o'sdi. Xitoyda onlayn sug'urta industriyasining jadal rivojlanishi tufayli daromad 2026-yilda qariyb 470 milliard yuangacha o'sishi prognoz qilingan. Xitoy sug'urta bozorini rivojlanishi asosan 2015-yildan so'ng jadallashganligini ko'ramiz. Butun dunyo sug'urta sanoatida sug'urta shart-nomalarini onlayn tuzish va sug'urta polislarini onlayn berish amaliyoti keng tarzda rivojlanmoqda. Rivojlangan

1 <https://www.statista.com/topics/5434/insurance-industry-china/#topicOverview>

2 <https://www.statista.com/topics/5434/insurance-industry-china/#topicOverview>

3 <https://www.statista.com/statistics/1193401/china-online-insurance-premium-revenue/>

mamlakatlar sug'urta amaliyotida raqamlashtirish jarayonlari juda ham ommalashganligini ko'ramiz. AQSh Germaniya, Yaponiya kabi Xitoyda ham sug'urta amaliyoti raqamlashtirilayotganligi sababli sug'urtachi olimlar fikrlariga ko'ra Xitoy so'nggi yillarda juda katta natijalarga erishishi kutilmoqda.

Texnologik bum Xitoy sug'urta bozoriga kirib kelganligi ayniqsa mobil va internet foydalanuvchilarining tez o'sishi tufayli texnologik firmalar kuchli onlayn iste'mol odatlariga ega jamiyatga xizmat qiluvchi keng ko'lamli ekotizimlarni yaratganligini ko'rishimiz mumkin, ushbu onlayn ekotizimlar Xitoy iqtisodiyoti rivojiga katta hissa qo'shmoqda. Texnologik kompaniyalar sonining tez o'sishi va onlayn ekotizimlarning tez o'sishi innovatsiyalarni kuchli rag'batlantirish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga asoslangan. Eng rivojlangan texnologik firmalar hayotning barcha jabhalarini qamrab oladigan onlayn ekotizimlarni yaratdilar, ular elektron tijoratdan turmush tarzi xizmatlaridan moliyaviy xizmatlarga bo'lgan jarayonlarni qoplab oladi.

Shaxsiy sug'urtani onlayn xarid qilish Xitoyda tobora ommalashib bormoqda, mukofotlar yiliga 13,6% ga oshmoqda, onlayn kanallardan tushgan shaxsiy sug'urta mukofotlari kengaymoqda. Xitoyda aholi sonining ko'pligi sog'liqni saqlash sug'urtasini tez va salmoqli o'sishiga sabab bo'lmoqda.

Xitoyda texnologik innovatsiyalar va elektron tijorat rivojlanishda davom etar ekan, onlayn sug'urta mukofotlari ulushi yanada o'sishi kutilmoqda. Pandemiya ularni sotish, andarrayting, tavakkalchilikni baholash va da'volarni ko'rib chiqishda raqamli imkoniyatlarini qayta baholashga majbur qilgandan so'ng, sug'urtachilar o'zlarining uzoq muddatli raqobatdosh ustunliklarini mustahkamlash uchun yangi raqamli texnologiyalarni joriy etishda tobora faollashadilar. Xitoyning sug'urta regulatori xavflarni jilovlash hamda sug'urtalovchining moliyaviy barqarorligi va iste'molchilar manfaatlarini himoya qilish maqsadida onlayn sug'urta bozorini nazorat qilish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlarni joriy qilishi kutilmoqda⁴.

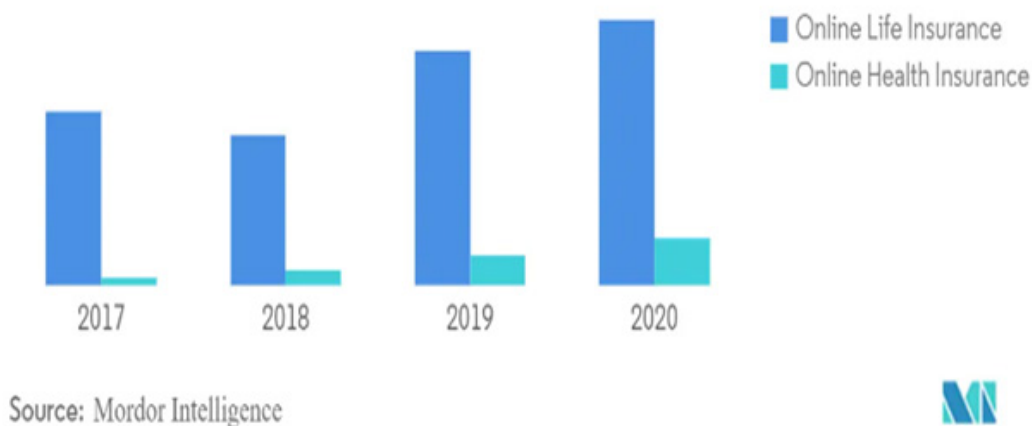
Onlayn sog'liqni sug'urtasi Xitoyda onlayn hayot sug'urtasiga qaraganda tez o'sishni ko'rsatmoqda.

Xitoyning Big Tech (katta ma'lumotlar, bulutli hisoblash, AI, blokcheyn) va platforma ekotizimlari global sug'urta sanoatidagi muvozanatga o'z tasirini ko'rsatmoqda. Birinchidan, ekotizimlar sug'urtachilarni chetga surib qo'yadigan texnologik gigantlarga tegishli bo'ladi. Ikkinchidan, fintech ekotizimlarida ustun mavqega ega bo'lgan Baidu, Alibaba va Tencent kabi Xitoyning yirik kompaniyalari bu sohani bibrinchilardan bo'lib o'zlashtirganliklari uchun boshqa bozorlarni ham egallashlari mumkin bo'ladi.

Xitoy sug'urta bozori dunyo bo'ylab 2-o'ringa ko'tarildi va ikki xonali o'sishda davom etishi kerak. 2008-yilgi global moliyaviy inqirozdan beri sug'urta mukofotlari (sog'liqni saqlashsiz) deyarli to'rt baravarga oshib, 417 milliard evroga (2018) yetdi va bu Xitoyni dunyodagi ikkinchi yirik sug'urta bozoriga aylantirdi. Xitoyda aholi jon boshiga to'lanadigan mukofotlar 294 yevroni tashkil qilmoqda.

Xitoyning sug'urta bozoriga kirish uchun tartibga soluvchi to'siqlar kamaytirildi va bu tartiblar xorijiy sug'urta kompaniyalarini xitoy sug'urta bozoriga kirishi uchun ko'proq imkoniyatlar eshigini ochib bermoqda. "Xitoyda ishlab chiqarilgan 2025" sug'urta texnologiyalari kompaniyalarni rivojlanishi uchun qulay muhit yaratmoqda va xorijiy investorlarning ishtirokini rag'batlantirmoqda.

Xitoy sug'urta bozorining miqyosi, maqsadi va tezkorligi tufayli sug'urta bozori platformasi iqtisodiyotida muhim o'rin egallamoqda. Xitoylik iste'molchi sug'urta texnologiyalari kompaniyalari uchun asosiy mijozlar bazasini tashkil etuvchi "oltin tuxum tug'uvchi g'oz" vazifasini bajaradi va texnologiyani ko'p talab qiladigan tarqatish kanallari va mahsulotlari eksponensial o'sishni boshdan kechiradi. Global sug'urta gigantlari rivojlanayotgan Xitoy sug'urta sug'urta bozoriga kirishlari mumkin, shu bilan birga ularning tajribasi, ayniqsa, Yevropadan (andarrayting va mahsulotni ishlab chiqish, aktivlar mas'uliyatini boshqarish, maxfiylik va iste'molchilarni himoya qilish, masalan) foydali bo'lishi mumkin⁵.

⁴ <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/china-online-insurance-market>

⁵ <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/china-online-insurance-market>.

Xitoyda onlayn sug'urta xizmatlaridan har chorakda faol mobil foydalanuvchilar so'nggi bir necha yil ichida o'sish tendensiyasiga guvoh bo'ldilar, bu 2017-yilning birinchi choragidagi qariyb 316 milliondan 2020-yilning uchinchi choragida qariyb 800 millionga ko'tarildi. 2020-yilning ikkinchi choragida, oflayn xizmatlar koronavirus nazorati bilan cheklanganligi sababli, har chorakda faol mobil foydalanuvchilar uch yillik maksimal darajaga yetib, taxminan 815 millionni tashkil etdi.

Xitoyning onlayn sug'urta bozorida faoliyat yurituvchi asosiy sug'urta kompaniyalari quydagilar hisoblanadi.

- 1 ZhongAn
- 2 Xitoyning Tinch okeani sug'urta kompaniyasi
- 3 Ping An sug'urtasi
- 4 PICC
- 5 Taikang hayot sug'urtasi

Xitoyning hayot sug'urta tarmog'i o'sib bormoqda va turli xil sug'urta mahsulotlarini joriy qilmoqda. Ushbu takliflar jiddiy kasallik va muayyan iste'molchilar segmentlariga mo'ljallangan tibbiy xarajatlar kabilarni qamrab oladi. Hayot sug'urtasi shartlari aniq va batafsil qamrov spesifikatsiyasi, raqobatbardosh bozor dinamikasi va tartibga solish talablariga javob berish bilan doimiy ravishda takomillashtirilmoqda. Yillik hayot sug'urta mukofotlari 2022-yilda 3,4 trillion yuanni (530 milliard dollar) tashkil etdi, bu 2012-yildagi 1 trillion yuandan (161 milliard dollar) o'sdi⁶.

Raqamli iqtisodiyot ham jadal rivojlanmoqda va iste'molchilar raqamli hayotga tezda moslashmoqda. Raqamli iqtisodiyotning qiymati 2021-yilda 45,5 trillion yuanga (7,1 trillion AQSH dollari) yetdi, bu Xitoy yalpi ichki mahsulotining qariyb 40 foizini tashkil etdi va COVID-19 pandemiyasi keltirib chiqargan ijtimoiy uzoqlashuvga javoban onlayn faollik tezlashdi. Hayot sug'urtasini takomillashtirishda andarrayting jarayonlaridan tortib da'volargacha bo'lgan qiymat zanjiri bo'ylab sezilarli raqamlashtirish amalga oshirildi. Xitoydagi yangi hayot sug'urta polislarini 80% dan ortig'i tarqatish kanallari orqali onlayn raqamli ilovalar tomonidan yozilgan. Telefon orqali sotish kanallari qo'shilganda bu ko'rstakich 95% dan oshadi.

Ushbu ishlanmalar Xitoyning hayot sug'urtachilariga raqamli andarrayting qobiliyatini chuqurlashtirish va kuchaytirish uchun kuchli manba bo'lib xizmat qilmoqda, bu esa hisoblash quvvati va algoritmlari orqali tushunarli ilovalarni yaratish uchun ma'lumotlarning tez o'sib borishi va mavjudligidan foydalanishga qaratilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Global iqtisodiyot o'sishi bilan Xitoy sug'urta sohasi keng qamrovli bosqichga kirdi. Xitoy sug'urta bozorini rivojlanishida ko'pgina qiyinchiliklarga duch kelingan bo'lsada uzoq muddatli o'sish istiqbollari mavjud ekanligini ko'rishimiz mumkin. Texnologik o'zgarishlar tendensiyalari nuqtai nazaridan qarasak, Xitoy sug'urta bozori tez o'zgarishlarni boshdan kechirmoqda. Xitoy sug'urta bozori taraqqiyotiga quydagi omillar keng ta'sir ko'rsatmoqda;

- katta ma'lumotlar bilan ifodalangan raqamli texnologiyalar;
- sun'iy intellekt;
- blokcheyn va boshqalar.

O'rganishlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston sug'urta bozorini takomillashtirishda sug'urta mukofatlarini xajmini oshirishga qaratilgan tizimli chora-tadbirlar amalga oshirilishi kerak. O'zbekiston sug'urta bozorida faoliyat olib borayotgan sug'urta kompaniyalari faoliyatini takomillashtirish uchun xorijiy kompaniyalar tajriba-

6 <https://www.swissre.com/institute/research/topics-and-risk-dialogues/china/digital-underwriting-life-health-insurance-china.html>

sini qo'llash zarur. Xitoy sug'urta bozori asosan JST ga a'zo bo'lingan 2001-yildan so'ng tezroq rivojlana boshlaganligi hamda qisman transmilliy sug'urta kompaniyalarini ichki sug'urta bozoriga bosqichma-bosqich kirib kelishi bo'yicha imkoniyatlar yaratilganligi tajribasidan kelib chiqib O'zbekiston sug'urta bozoriga ham qisman transmilliy sug'urta kompaniyalarini kirib kelishiga imkoniyat yaratilishi milliy sug'urta kompaniyalarini ba'zi tomondan, ayniqsa sug'urtalanuvchilarni naflantirish bo'yicha tizimli faoliyatini kengayishiga sabab bo'ladi. Xitoy sug'urta bozorida umumiy sug'urta tarmog'idan ko'ra hayot sug'urta tarmog'ini salmog'i yuqori ekanligi va bunga Xitoy aholisi sonining ko'pligi ta'sir qilayotganligidan kelib chiqib fikr bildirsak O'zbekistonda mavjud 37 million aholining sug'urtalanishi mumkin bo'lgan 16 millionidan hali 2 millioni sug'urta xizmatlari bilan qoplamaganligi O'zbekiston sug'urta bozorida sug'urta mukofatlarini xajm jixatidan kengaytirish imkonining mavjudligini bildiradi. "Insurtech" bu sug'urta sohasi samaradorligini oshirish uchun yaratilgan va amalga oshiriladigan texnologik innovatsiyalarni anglatadi. Insurtech sug'urta biznesini yaratish, tarqatish va boshqarish vakolatlarini beradi.

Xitoy sug'urta bozorini rivojlanishida "Insurtech" texnologiyalaridan samarali foydalanish tizimini joriy etilganligini ko'rishimiz mumkin. "Insurtech" bu zamonaviy sug'urta texnologiyalari amaliyotga qo'llanilishi oqibatida sug'urta faoliyatini amalga oshirish jarayonlaridagi xarajatlar tejalishi va samaradorlik oshishiga olib keladi. Xitoy sug'urta bozorida sug'urta texnologiyalarini qo'llash quydagi imkoniyatlarni keltirib chiqarayotganligini ko'rishimiz mumkin:

- joriy sug'urta modelini yanada samaraliroq qilish uchun mo'ljallangan texnologik innovatsiyalardan foydalanish.
- sun'iy intellekt texnologiyalardan foydalangan holda mahsulotlarni raqobatbardoshroq narxlash imkonini yaratish.
- da'volarni samaraliroq ko'rib chiqish, xavfni baholash, shartnomalarni qayta ishlash orqali tarif stavkalarini belgilashni ta'minlash.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Чжан С. – Тенденция развития страхового рынка Китая // Финансы и управление. – 2020. – № 2. DOI:10.25136/2409-7802.2020.2.33269 УРЛ: https://nbpublish.com/library_read_article.php?id=33269J.
2. Van Y, Chjan D, Vang X, Fu Q. COVID-19 Xitoyning sug'urta bozoriga qanday ta'sir qiladi? Emerg Mark Fin Trade. (2020) 56 :2350–62. 10.1080/1540496X.2020.1791074 [CrossRef] [Google Scholar].
3. Ю. А. Сплетуков. Страховой рынок Китая: реалии, проблемы и перспективы // Страховое дело. – 2019. – № 1 (310). – С. 25-32.
4. Е. С. Алексеева. Развитие страхования в Китае // Материалы международной научно-практической конференции молодых ученых, аспирантов, магистрантов и студентов. ответственный редактор Ю.П. Гармаев. – 2016. – С. 9-11.
5. Волькова М. В., Исаченко В. Ю., Жилина Л. Н. Деятельность иностранных страховых компаний в Китае // Международный журнал прикладных фундаментальных исследований. – 2016.-№ 7-2. – С. 261-264. 10.25136/2409-7802.2020.2.33269 Финансы и управление, 2020 – 292.
6. <https://www.swissre.com/institute/research/topics-and-risk-dialogues/china/digital-underwriting-life-health-insurance-china.html>
7. <https://www.mordorintelligence.com/industry-reports/china-online-insurance-market>.
8. <https://www.statista.com/statistics/1193401/china-online-insurance-premium-revenue>
9. <https://www.statista.com/topics/5434/insurance-industry-china/#topicOverview>

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2023. № 10

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.